

ERASO SEXISTAK JAIETAN

«Indarkeriarekiko neutralizatuta gaude, baina ez, ez da normala norbaitek ipurdia ukitzea»

Jai giroa arnasten da jada Euskal Herrian, baina herrietako festekin batera, eraso sexistak ugaritu ohi dira. Nagore Laffage irundarra dugu adibide lazgarrienetakoa; José Diego Yllansek 2008ko Sanferminetan hil zuen, ezetz esan ziolako. Asun Casasola Nagoreren amarekin eta haren borroka eredutzat izan duten Txingudi Anti Sexistako Oihana Etxebarriarekin izan gara.

| MIKEL GARCIA IDIAKEZ |

URTE OSOKO desinhibitzearekin lotzen ditugu jaiak, dena dago baimenduta. Hala ere, muga batzuk markatzen ditugu, “baina badirudi emakumearen gorputza ez dela muga, besteen gozamenerako erakargarri bat baizik, desio iturri bat”, dio Etxebarrietak. Horren lekuko, Sanferminetako urteroko irudiak: neska kamiseta kenduta eta mutil andana inguruan, ahal bezainbeste esku sartzen. Elkarrizketatuen hitzetan, gauza bat da jaien euforian topless-a egiteko gogoia izatea, eta bestea hori egiteagatik gainerakoek zu ukitzeko baimena eta esku-bidea dutela pentsatzea. Lotsagarria iruditzen zaie aurten oraindik ere konpainia turistikoek irudi horiek erabiltzea atzerritarrek Iruñera erakartzeko. Halako publizitatea ez da onargarria, eta administrazioaren erantzukizuna ere badela gaineratu du Etxebarrietak: “Eraso sexistak saihesteko prebentzioa funtsezkoa da eta prebentzioa da, adibidez, konpainia turistiko horri isuna jartzea, neurriak hartzea. Bestela, desoreka izugarria da: berdintasun planen baitan gu hitzaldi pare bat ematera joan gaitzke eskolara, baina institututik atera eta gero errealitate hori aurkitzen badute, edo *Mujeres y hombres y viceversa* telebista saioa ikusten badute egunero, zein zentzu dauka landutakoak?”.

Asun Casasola (atzean) eta Oihana Etxebarrieta. Casasolaren borroka inspirazio izan dute Txingudi Anti Sexistako kideek.

Zein ari gara epaitzen, erasotzailea ala biktima?

Jaietako desmasien baitan, mugak ezartzea zailagoa dela dirudi, eta alkoholaren edo drogen eraginpean egindakoa desenkusatzeko dugu maiz. Alkohola, ordea, aitzakia merkea baino ez dela uste dute elkarrizketatuek. “Kontua zera da, gizarateak bakarrik ez, legeak berak ere justifikatzen eta onartzen duela argudio hori; legea da gizaratearen isla eta alderantziz: arauk esaten dizutenean egindakoa gehiago barkatzen zaizula edanda zinelako, gizarateak horri erantzuten dio baita ere. Izugarriak dira zuriketa horiek, drogak tartean direlako dena libre balitz bezala”, salatu du Etxebarrietak.

Are gehiago, biktima izan den emakumea bera izaten da sarri kritiken jomuga. Nagore Laffageren kasuan ere, krimen ikaragarria izan arren, hori du gogoan Asun Casasolak: “Hainbatek hala zioen, ea Nagore zergatik igo zen Yllanesen pisura, horrek hiltzeko eskubidea eman izan balio bezala mutilari! Beste pertsonaren askatasuna errespetatzen ez duenak du errua. Epaiaketara ere justizian erabateko konfiantza nuela joan nintzen, deklaratzera atera ninduten arte. Herri epaimahaiak hiru galdera prestatu zituen epaileak niri egiteko; lehenengo biak ez zizkidan egin, gogorak iruditu zitzaizkiolako (auskalo zer galdetuko ote zuten...), eta hirugarrena bai, denetan leunena zela-eta: herri epaimahaiak jakin nahi zuen ea nire alaba oso mutilzalea (“*muy ligona*”) al zen. Orduan txekonturatu nintzen ez zegoela zereginik. Nor ari ziren juzgatzen? Epaimahaia bederatzi lagunek osatzen zuten: gutxi gorabehera 23-39 urte arteko sei emakume eta hiru gizon, jende gaztea eta ikasia. Epaimahaikideetako bati gero hedabideren batean entzun nion kontatzen, mutilari begiratu eta pena ematen ziola, zeinen gaizki ari zen pasatzen gizajoa... Eta nire alabak ez al zion penarik ematen? Irudiak geratu egin behar izan zituzten-eta epaiaketan, hain ziren bortitzak!”

Lehenengo eta bigarren mailako herritarrek daude, eta emakumeak bigarren mailako herritarrek dira, Etxebarrietak gaineratu duenez: “Normalizat jotzen da guri gauza jakin batzuk gertatzea edo gertatu ahal izatea, emakume jaio izate hutsagatik. Batzuetan badirudi emakume izanda kalean ordu txikietan nagoe-lako jasotako ordaina dela, egoera saihestea gure ardura dela. Oso ondo erakutsi digute

“Legeak esaten dizunean egindakoa gehiago barkatzen zaizula edanda zinelako, gizarateak horri erantzuten dio”

Oihana Etxebarrieta

“Herri epaimahaikideek (sei emakume eta hiru gizon, jende gaztea eta ikasia) galdetu zidaten ea nire alaba oso mutilzalea al zen”

Asun Casasola

non egon behar dugun eta non ez; gizarateak markatzen dizkigun lerroak oso barneratuta ditugu, eta lerro horiek zeharkatzeagatik kritikatuko dugu neska. Baina errua inoiz ez da berea, inork ezin dio esan kale jakin batetik igaro delako gertatu zaiola hori. Errua da bortxatzen eta hiltzen duenarena, eta hala ere, oraindik barkamena eskatzen gu aritu behar, leku desegokitan egoteagatik edo dena delakoa egin izanagatik”.

Gezurra dirudien arren, oraindik ere “ez” esateak ezetz esan nahi duela errepikatu beharra dago. Eta ezetza gainera edozein unetan iritsi daitekeela: “Ni oso gustura egon naiteke musukatzen, eta une jakin batean gehiago nahi ez izatea erabaki dezaket. Horraino egin beharko du orduan besteak, ezetz erabakitzeke eskubidea duelako norberak, eta hori errespetatzeko betebeharrak besteak”, dio mugimendu feministako kideak.

Indarkeriaren espirala gustu txarreko adarjotzea onartzetik hasten da

Alabarena gertatu zenean, polizia kontakutakoarekin ikararata geratu zen Casasola, “hain zen astakeria Sanferminetan egunero zegoen bortxaketa kopurua”. Muturreko kasuekin asaldatzen garen arren, hain larriak ez diren eraso matxistak asko eta asko direla azpimarratu du, nahiz eta sarritan ezkutuan geratu, ez direlako salatzen ez azaleratzen. Etxebarrietaren hitzetan, “adarjotzea da lehenengo, ‘a ze titi ederrak!’, eta zuk pikutara bidaltzen dituzu eta *bordea* zarela erantzuten dizute, txantxa onartuta dagoelako; gero ipurdia ukituko dizute, buelta eman eta zerbait esaten diezu, baina barrez erantzuten dute, hori ere onartuta dagoelako; ondoren besotik fuerte helduko zaituzte; musukatzeraz behartuko... Biolentziaren gurrpil bat da, txikitik handira doana. Nagoreri gertatutakoaren modukoak jaietan ematen diren tragediatzat hartzen ditugu, baina hasieratik onartzen badugu biolentziaren gurrpil hori, azkenean halakoak gerta daitezke. Guztiz neutralizatuta gaude indarkeriaren aurrean, gertatzen diren gauza gehienak normalizat ditugu, baina ez, ez da normala entzun nahi ez duzun *piropo* nazkagarri bat botatzea norbaitek, edo ipurdia ukitzea... Ez dira txikiak eta jai giroan emakumeak edozein motatako erasoren jomuga izatea (eta gainera isilik onetsi behar izatea) ez da onargarria”.

Nagore Laffageri gertaturikoa ahanzturan ez erortzeko, aurten ere elkarretaratzea egingo dute Sanfermin bezperetan. Oraindik ere, "ez" esateak ezetz esan nahi duela errepikatu beharra dago, eta ezetza edozein unetan iritsi daitekeela.

Casasolaren borroka, eredu

"Munduan nago eta inguruan gertatzen dena ikusten dut. Nagorek eman didan oparia da mundua pixka bat gehiago ikusten dudala", adierazi du Asun Casasolak. Urtez urte, ikastetxe eta elkarte askotara bidaiatu du eta bidaiatzen jarraitzen du, Helena Tabernak zuzendutako *Nagore* dokumentala besapean. Gazte eta helduek gaiak gogoetatzeko eta eraso sexisten aurrean kontzientziatzeko modua dela dio, eta berarentzat ere terapeutikoa dela. Zuzeneko testigantza horren balio erantsia handia dela uste du Etxebarrietak. Irundarra da Casasola eta eskualde horretako Txingudi Anti Sexistarentzat inportantea izan da haren ibilbidea. "Hasi-berriak ginen Nagorerena gertatu zenean eta kasu berezia izan zen, tristea, baina berriz ere halakorik gerta ez dadin Asunek ondoren egindako lan guztia baliagarria izan da", dio Etxebarrietak. Plataforma feministak Asun Casasola ipuin lehiaketa sortu du aurten, *indarkeria matxistatik askeak diren bizitzak* gai harturik. "Asun, egoera oso gogor batetik, besteentzat oso positiboa den zer-bait egiten ari da, eta egoerari buelta emateko gaitasuna jarri dugu gai gisa ere, oinarritik buelta eman, hezkuntzatik... Gutxi batzuk aurkeztuko zirela uste genuen eta lehenengo edizio honetan ehundik gora ipuin jaso ditugu. Interesgarria izan da ikustea nola, gaia indarkeriatik aske diren bizitzak izan arren, ipuin gehienek indarkeria egoera bat irudika-

tu duten lehenik, eta gero azaldu dute egoera horretatik nola atera diren emakumeak. Alegia, oso zaila egiten zaigula indarkeriarik gabeko gizartea irudikatzea, hain dugu barneratua eta normalizatua biolentzia".

Zer egin... norberak, taldeak, erakundeek

Eraso matxisten aurrean, zer egin? Jarraibide zenbait proposatu dizkigu Oihana Etxebarrietak. Maila indibidualean, autodefentsa feminista tailerretan izena ematera animatu du: "Pare bat egin ditut eta beste modu batera ateratzen zara kalera, zure buruaz, mugez eta ahalmenez kontzienteago zara, egoera biolentoak gestionatzen ikasten duzu... Eta

ez da soilik arte martzialak lantzea, ahalduntze pertsonalerako teknika ere bada, zure gorputza eta zu zeu errespetatua izateko eskubidea duzula barneratzeko, ahotik kendu diguten 'ez' hitza lantzeko". Nesken lagun taldeek bestelako teknika eta kodi-goak sortzen dituztela dio (komunera binaka joatea, gustura ez nagoen girotik atera nazan lagunari modu jakinean begiratzea...), baina emakumeek hartu beharreko neurriez

"Tabernako langileak musika jaitsi eta esan dezake ez duela ezer zerbitzatuko delako neska bakean utzi arte. Teknikak sortzen joatea da gakoa, eraso asko espazio irekietan gertatzen baitira"

Oihana Etxebarrieta

gain, fokua gizonengan jarri beharko litzateke. Kanpaina dibertigarri bat ekarri du gogora, parrandara ateratzean emakumeek kontuan hartu beharreko hamar puntuei buelta eman eta gizonen kontuan hartu beharrekoak jasotzen dituen: "Lehenengo puntua, ez inor bortxatu; bigarren puntua, bortxatzeko gogoia badut, lagunari esango diot etxera era-

ERASO SEXISTAK JAIETAN

man nazala... eta abar, umoretsu, baina errealitate bat argi jartzen du mahai gainean: erasorik ez badago, erasotzailerik ez badago, biktimak ez du zertan neurririk hartu behar”.

Gizarteari dagokionez, denak gara gure inguruan gertatzen denaren erantzule. “Txiki-keriak diren ustea amaitu behar da. Isiltasunak konplize egiten zaitu eta ikusten baduzu eza-

gun batek jarrera itsusia duela neska batekin, *baboso* bat delako edo errespetua galdu diolako, esku hartu behar duzu eta halakorik ez onartu. Isiltasunarekin, edo ‘edana dago’ gisako argudioekin, erasotzailea ari zara babesten; aldiz, biktimaren alde jartzen bazara, pertsona hori ahaldunduz ari zara, pertsona horrek erasotzaileari aurre egitea ahalbidetzen ari zara, bakarrik sentitzen bada eta babesik ez badu zaila izango duelako ezer egitea”.

Eskolek, udalek eta oro har instituzioek ere gizartea ahaldunduzera bideratu beharko litzukete ahaleginak, indarkeria erabiltzen dutenen aurrean kolektibo gisa ahaldunduzeko eta biktima ez izateko, isiltasunaren sare horretan ez erortzeko. Gaia lantzeko baliabide gehiago jartzea, kontzientziatuta dauden hezitzaileen alde

Emakumeek hartu beharreko neurriez gain, fokua gizonengan jarri beharko litzateke. Erasotzailerik ez badago, biktimak ez du zertan neurririk hartu

egitea, autodefentsa tailer gehiago eskaintzea edota arazoa modu transbertsalean lantzea litzateke bidea. Eta jaietan zehazki? “Jaietan, gure instituzioak tabernak dira, nolabait. Bada, tabernako langileekin aurretik gaia jorratu bada, langileak une jakin batean musika jaitsi dezake eta esan ez duela musika jarriko ez eta ezer zerbitzatuko barratik ikusten duen delako neska bakean utzi arte. Teknikak sortzen joatea da gakoa, eraso asko espazio irekietan eta ikusgarrietan gertatzen baitira”, erasok duten inpunitatearen adierazgarri, bide batez.

Egia esan, mugimendu feministaren eta herri ugaritako jai batzordeen lanari esker, gaiak gero eta presentzia handiagoa du gure inguruan eta kontzientziazio kanpainak, neurriak, protokoloak eta salaketak indarra hartzen ari dira. “Iazko Sanferminetan –azaldu du Etxebarrietak–, neska batek eskerrak eman zizkien peñei, jazartzen ari zitzaion mutil baten aurrean bere burua defendatu zuenean, peñek babestu egin zutelako. Instituzioek egiten ez duten lana egiten ari da mugimendu herritarra eta gero eta jende gehiagok argi du ez dituela eraso sexistak onartuko”. ■

Europa erakusten digutena baino askoz ere anitzagoa eta ederragoa da

EUROPAKO HERRIEN MAPA EUSKARAZ

15€

bidalketa bane Euskal Herrian

Mundua ulertzeko beste begirada bat, ARGIAren eskutik.

Neurria: 84,1 x 59,4 cm

argia

Egin ezazu eskaera:

© 943 371 545 | www.argia.eus/denda | denda@argia.eus

Etxe, eskola eta elkarteetarako opari aproposa